

Lekcja XII

Teksty kultury z * cz. IV

„Wesele”

Stanisław Wyspiański

Epoka literacko - kulturowa

Młoda Polska – epoka „końca wieku” (1890 – 1905).

1. **DEKADENTYZM** – przekonanie o końcu cywilizacji, warunkujące zespół zachowań i ideałów nihilistycznych.
2. **MODERNIZM** – eksplozja nowoczesnych trendów w sztuce, kierunków w malarstwie, fotografia, tendencja do tworzenia „sztuki dla sztuki”.
3. **BOHEMA** – tendencja artystów do łączenia życia codziennego i sztuki w grupie kreatywnej.

Geneza

Inspirowany autentycznym **weselem przyjaciela artysty Lucjana Rydla z chłopką Jadwigą Mikołajczykówną**, które odbyło się 20 listopada 1900r. w Bronowicach pod Krakowem, w domu Włodzimierza Tetmajera.

Data premiery: 16 marca 1901r. w Teatrze Miejskim w Krakowie.

Czas akcji: listopadowa noc i poranek 1900r.,

Miejsce akcji: chata Gospodarza w Bronowicach.

Kompozycja

AKT I

REALISTYCZNA I KRYTYCZNA CZĘŚĆ
OBRAZUJĄCA SCENY WESELNE

AKT II

CZĘŚĆ SYMBOLICZNA – WIZYTY
ZJAW

AKT III

CZĘŚĆ REALISTYCZNO – MISTYCZNA
– PRZYGOTOWANIE DO
POWSTANIA

Bohaterowie i ich rzeczywiste odpowiedniki

Bohater dramatu	Postać historyczna	Charakterystyka postaci
Pan Młody	Lucjan Rydel	Poeta, malarz, autor dramatu „Betlejem polskie”
Panna Młoda	Jadwiga Mikołajczykówna	chłopka
Gospodarz	Włodzimierz Tetmajer	Brat KPT, malarz, aktywny w środowisku miejskim
Gospodyni	Anna Tetmajerowa z Mikołajczyków	Siostra panny młodej
Poeta	Kazimierz Przerwa - Tetmajer	Najsłynniejszy polski dekadent
Dziennikarz	Rudolf Starzewski	Dziennikarz związany z ugodowym wobec zaborców stronnictwem „Stańczyk”, redaktor „Czasu”
Radczyni	Antonina Domańska	Autorka książek dla młodzieży, ciotka pana młodego
Czepiec	Błażej Czepiec	Wuj Gospodyni, starosta weselny
Marysia	Maria Mikołajczykówna	Siostra panny młodej, była narzeczona Ludwika de Laveaux – zmarłego malarza
Nos	Tadeusz Noskowski lub Stanisław Czajkowski	Artyści należący do krakowskiej bohemy

Widmowi bohaterowie

Bohater	Postać historyczna	Odwiedzony gość	charakterystyka
Widmo	Malarz Ludwik de Laveaux	Marysia	Nieżyjący kochanek odwiedza dziewczynę, która ma już męża i jego przyjście budzi w niej niepokój, żal po stracie, refleksję nad swoją sytuacją, przerażenie. Scena nawiązuje do „Romantyczności” Adama Mickiewicza.
Stańczyk	Błazen królewski na dworze Zygmunta Augusta	Dziennikarz	Wręcza Dziennikarzowi kaduceusz z poleceniem: „mąć narodową kadź”. Jest sumieniem bohatera, który ma wątpliwości, czy dobrze robi, wiążąc się z ugodowym wobec zaborców stronnictwem stańczyków, ucząc bierności, zamiast nawoływać do walki. Symbol troski o losy ojczyzny, nawiązanie do obrazu Jana Matejki „Stańczyk w czasie balu na dworze królowej Bony wobec straconego Smoleńska”.

Rycerz	Zawisza Czarny	Poeta	Przybywa do Poety, ponieważ ten pracuje nad dramatem „Zawisza Czarny”. Jest odzwierciedleniem marzeń bohatera o sile, mocy, potędze. Ujawnia dekadentyzm Poety, jego niemoc twórczą, duchowa pustkę, słabość i pesymizm.
Hetman	Franciszek Ksawery Branicki	Pan Młody	Magnat, który sprzedał ojczyznę, przybywa do zdrajcy swojej klasy. Ujawnia wątpliwości bohatera, czy dobrze postąpił, żeniąc się z chłopką. Ukazuje poczucie wyższości i odrębności klasowej szlachty, tkwiące w Panu Młodym i jego pozorne zbratanie z wsią.
Upiór	Jakub Szela	Dziad	Przychodzi do Dziada, by przypomnieć o rzezi galicyjskiej, której był przywódcą. Uosabia odwieczny konflikt szlachty i chłopstwa. Wspomina krwawe wydarzenia, wprawia Dziada w przerażenie. Ujawnia kruchość ideałów wesela.

Wernyhora	Legendarny bohater ukraiński	Gospodarz	Przychodzi do Gospodarza (inteligenta mieszkającego na wsi), ponieważ łączy oba stany. Marzy o zgodzie pomiędzy klasami i wspólnym działaniu, wielkim czynie. Udane powstanie zatrze wspomnienie nie tylko o rabacji galicyjskiej, ale i o późniejszym braku jedności w trakcie powstania styczniowego.
Chochół	Róża w słomie		Zaproszony na wesele przez weselników w ramach żartu. Może symbolizować zniewolenie, ale i martwość oraz ochronę. Chochół przygrywa powstańcom w ostatniej scenie, zmuszając ich do szaleńczego, symbolicznego tańca.

Symboliczne przedmioty

Przedmiot	Symbolika
ZŁOTY RÓG	ZDOLNOŚĆ DO STWORZENIA WARUNKÓW DO POWSTANIA, LEGENDARNY SYGNAŁ DO BOJU, NIEREALISTYCZNA, STRACONA NADZIEJA
ZŁOTA PODKOWA	SZCZĘŚCIE, KTÓRE NIE ZOSTANIE WYKORZYSTANE
CZAPKA Z PIÓRAMI	DUMA, MAŁOSTKOWOŚĆ, PRZEDKŁADANIE WŁASNEGO INTERESU NAD WSPÓLNY
CHOCHOLI TANIEC	APATIA, NIEMOŻLIWOŚĆ CZYNU, UTRATA SAMODZIELNOŚCI, UTRATA WSPÓLNOTY
CHATA BRONOWICKA	POLSKOŚĆ, SIŁA, WESELE, PRZEKRÓJ SPOŁECZNY

PROBLEMATYKA

1. CHŁOPOMANIA

Fascynacja folklorem i codziennym życiem chłopów.

Mężczyźni z inteligencji często brali sobie za żony chłopki. Postulowano powrót do natury, najlepiej na wieś, która miała być źródłem odnowy sił witalnych i artystycznych, nadwątlonych w wyniku dostosowania się do współczesnego trybu życia (zwalczenie dekadentyzmu).

Chłopomania jest krytykowana przez Wyspiańskiego (państwo młodzi nie rozumieją się, Pan Młody przeżywa estetyczny zachwyty swoją żoną, nie miłość, Gospodarz i Poeta nie mogą zapomnieć rabacji, chłopci nie rozumieją historycznego znaczenia jedności narodowej).

PROBLEMATYKA

2. ZRYW NARODOWOWYZWOLEŃCZY

Jedność chłopsko – inteligencka ma doprowadzić do powstania i wyzwolenia. Jest ono jednak oparte na mitach i mrzonkach. Gospodarz nie traktuje swojej misji (zebrania ludzi do powstania) poważnie – zleca ją Jaśkowi, który gubi złoty róg. Sama waga misji, danej od zjawy, dowodzi jej nierealistyczności. Łatwość, z jaką Chochoł przejmuje władzę na końcu, dowodzi słabości Polaków i przymierza chłopstwa i inteligencji.

PROBLEMATYKA

3. SZTUKA

Dramat jest dziełem synkretycznym – łączy taniec z folklorystyczną dekoracją, ze sztuką polską (obrazy w chacie), z mitologią i historią narodową. Sceny w I akcie – taneczne ujęcia, przypominają impresjonistyczne scenki (ważne są światło i kolorystyka ludowych strojów, wiele miejsca Wyspiański poświęcił opisowi miejsca akcji).

Gatunek

DRAMAT SYMBOLICZNY

1. Dwuwarstwowa budowa utworu – współistnienie sfery realistycznej i fantastycznej.
2. Konstrukcja czasu i przestrzeni – skondensowana, ale potrafiąca ukazać całość socjologicznego obrazu społeczeństwa.
3. Zasadniczym środkiem wyrazu jest symbol, pojawiający się na poziomie rekwizytów, postaci, zdarzeń, scen.
4. Dramatyczna intryga znajduje się na drugim planie w stosunku do nastroju.

Wybrane motywy tematyczne w dramacie

- Motyw chaty chłopskiej, wsi, chłopa
- Motyw miłości
- Motyw artysty (poety)
- Motyw snu, marzenia, upiorów
- Motyw tańca
- Motyw wesela

Zagadnienia językoznawcze w „Weselu”

1. Obecność stylizacji gwarowej – bohaterowie pochodzący ze wsi przemawiają językiem upodobnionym do gwary bronowickiej.
2. Częste przekształcenia wypowiedzi bohaterów w cytaty, przysłowia, „skrzydlate słowa”:

Niech na całym świecie wojna, byle polska wieś spokojna.

Wyście sobie, a my sobie, każdy sobie rzepkę skrobie.

Polska to jest wielka rzecz.

Miałeś, chamie, złoty róg.

Nawiązania do innych tekstów w kulturze

1. „Wesele” Andrzeja Wajdy – ekranizacja dramatu.
2. „Wesele” Wojciecha Smarzowskiego – nowy obraz społeczeństwa współczesnego, które również ukazane jest w perspektywie weselnej.
3. „Alternatywy 4” – serial Stanisława Barei, ukazujący społeczeństwo polskie zamknięte w nowoczesnym blokowisku.
4. „Rejs” Marka Piwowskiego – obraz Polaków lat 70 zamknięty w obrazie statku wycieczkowego.

Nawiązania do innych tekstów w kulturze

Nawiązania do innych tekstów w kulturze

1. „Pan Tadeusz” – obraz społeczeństwa polskiego, porażka wspólnoty;
2. „Chłopi” Wł. St. Reymonta – obraz społeczeństwa wiejskiego końca XIX w.
3. „Żywot człowieka poczciwego” Mikołaja Reja – arkadyjska wieś szlachecka.
4. „Konopielka” E. Redlińskiego – groteskowy obraz wsi powojennej.